



А П Ъ С Н Ы

Ареспубликатә хәынтқарратә усхәартә «Апснымедиа»

2023 ш. сентябрь 21 № 57-58 (21.484)

Апсны Ахада имфацигаз аилацәажәара

2023-2024-тәи ацарашықәс иазкны

Апсны Ахада Аслан Бжьаниа сентябрь 12 азы ахасабрбатә иилацәажәара мфацигейт. Уи азкын ацарашықәс ҫыц алагара ацарадырратә усхәартәкәа шазықатәз.

Аилацәажәара иалахәын Апсны Ахада ихатыпуаф Бадра Гәйнба, Аҫыза-министр Александр Анқәаб, Ахада Иусбарта Анапхгашы Абесалом Кәарча, ацарадырра ус напхгара азто Аҫыза-министр ихатыпуаф Беслан Цюпуа, ацара аминистр Инал Габлиа, асоциалтә зцарақәа рзы араионкәа рхадарақәа рехибацәа рхатыпуаа, ацарадырра

араион ахәыцбахча «Мрамза», Гәдоутатәи абжъаратә школ №5, ахәыцбахча «Кәыбрыц» ркны.

Акапиталтә ргыларә Аусбарта аихабы Тәмыр Агрба иажәакәа рыла, 2022 шықәсәзы атәыла ацарадырратә усхәартәкәа ркны арееира-ейтәшыақәыргыларатә усурақәа рымфәацгаразы ихарцъын 47 миллион маат, 2023 шықәсәзы акәзар – 64 миллион маат рыхә аилазарақәа рнапы рыцәаын. Хадаратәла абарт аусурақәа зеггы хыркәшан ацарашықәс алагамтәзы.

Иара убас аилацәажәараҫы ишытыхын ашколкәеи ахәыцбахчақәеи ркны ашәартәдара азцәарагы. Ацара аминистр икайтәз адырратәрала ашколкәа ркны ашәартәдара аҫагылазашыа акыр итышәынтәалоуп, хтыс чыдақәак камлац. «Школцыцхыза ахычащәа рыкәыргыларә ахарцъпарцъ ацуп, абри акнытә иаха еигыын ашколкәа авидеохлапшра акамеракәа рыла реикәыршәаразы хазы апрограма аус адулара», – ихәеит Инал Габлиа. Атәыла Ахада адтә каитцеит аҫха иргыланы урт рыла еикәдыршәарц ашкол-интернаткәа, анафс – Апсны егырт ашколкәа зеггы.

Аилацәажәараҫы иара убас ирзаатгылейт арцәащәеи ацәащәеи зынио ауадафракәа. Иаха итцарны икәгылоуп арцәащәа разымхара, абахчақәеи ашколкәеи ркны аҫсуа бызшәа апроблема, ашколкәа рҫагылазашыа, ашколтә автобускәа разымхара ухәа убас.

Аслан Бжьаниа, ашколкәа релиахара азцәара дазаатгылауа, ацарадырра акәшақәа русзүщәа рнапы ианицеит ирыдыркылахыоу аҫқарақәа ирыкәныкәаларц, ашколкәеи акласскәеи ркны ацәащәа еикараны реихшара алдыршарц.

«40-шык ацәащәа ацара ахыртәуа акласс акны ахәыцы иаҫаху ахшыщышәтра иоуам, ус анакәха иоуа адыррақәагы хысхахоит. Абасейпш ианыкоу, ашкол ахыз-аҫша лацәажәашыас иамоузеи?» – ихәеит Ахада.

Ахәынтқарра Ахада иатишыйт, абри аицыларәҫы ишытыхы азцәарақәа реихарак аекономика ишахыпшу. Убас, ашколкәа ркны арцәащәа разымхара азцәара атыц ақәцаразы ишытыхтәуп ауалафахәы, ацараиуртәкәа ирыгу-ирыбзоу кәцалатәуп, акласскәа иаҫаху маҫәа-фәтәала еибыҫталатәуп, иаахәалатәуп ашколтә автобускәа, ақыҫа мфәакәа рҫагылазашыа рееилатәуп, аха абарткәа зеггы ирҫахуп ацаратә малкәа.

Аилацәажәара еихшылауа, Аслан Бжьаниа иазгәеитейт икацоу шмацымгы, итегы аус зыдулатәу азцәарақәа шыкоу. Ахәынтқарра Ахада рнапы ианицеит октиабр ндәанза абарт азцәарақәа иахыңзауа ртыц икәыртцарц.

Иара убас Бжьаниа иатишыйт ахәыцкәа рспорттә, рдоуха-цәафәбзиатә аазара хшыщышәтра шаҫаху аҫаҫыткәеи «амфәкәеи» икарцо анырра бааҫы рәҫыхычаразы. Ахәынтқарра Ахада иара убас иридицеит чыдала иахылапшларц ашколкәа зеггы ркны аспорттә залкәеи ашҫақәеи рҫагылазашыа.

«Ахәыцкәа раазареи амилаҫ ргәабзиареи – ххәынтқарра аҫаҫыа икәгылоу акырза зцәзкуа аусназгәтәкәа ируакуп», – иатишыйт Ахада.



ақалақәтәи араионтәи акәшақәа реихабацәа.

Ацара аминистр Инал Габлиа Ахада иҫаҫыа ажәахә каитцеит ацарашықәс алагара иазкны. Уи излахәо ала, ацарашықәс ҫыц – 2023 ш. сентябрь азы ашколкәа рахы ицеит 2 500-шык актәи аклассәа, ахәынтқарра иатәу ахәыцбахчақәа рахы ирыдыркылейт 1 500-шык ахәыцкәа, Апснытәи ахәынтуниверситет иахыцхыза-лоуп ашколкәа рауштымҫацәа 650-шык, Россотрудничество актәи Урыстәылатәи Афедерация иреихау ацараиуртәкәа рахы ишытуп 84-шык ахәыцкәа, Апснытәи ахәынтуниверситет иахыцхыза-лоуп ашколкәа рауштымҫацәа 650-шык, Россотрудничество актәи Урыстәылатәи Афедерация иреихау ацараиуртәкәеи аколлеҫкәеи рахы идыкәцәоуп 15-шык ахәыцкәа, Белгородтәи ахәынтқарратә университет – 3-шык, ИТ-аколлеҫ Сириус – шыцәа, Нижегородтәи ахәынтқарратә нҫыныр-экономикатә университет – 10-шык.

Апхынразы арееира-ейтәшыақәыргыларатә усурақәа хыркәшан Б.У.Шынкәба ихыз зху Акәатәи абжъаратә школ №1, Владимир Маршан ихыз зху абокси, аикәдәреи, атлетика хыантеи Рреспубликатә хәыцтәи-кәыпшәтә спорттә школ, К.Ф.Зизариа ихыз зху Апснытәи ахәынтқарратә лицей-интернат, Калдахәаратәи ашкол-интернат, Аракыҫеи ақытантәи ашкол, Мыкәтәи абжъаратә школкәа №1, №2, Гагра

Аминистр иинформациала, ацарашықәс алагамтәзы Апсны ашколкәа ирзоуштын Апсны итыжыз арцәа шәкәкәа 18 272, актәи акласс инаркны ажәеизатәи акласс аҫынза. Уажәы иазцшуп 8-9-тәи акласскәа рзы Урыстәылантәи арцәагәтә шәкәкәа 32 749 цыра раашытра. Уахы иацәнакуейт амаҫәаркәа 5 (аурис бызшәа, аурис литература, Урыстәыла аҫурых, азеицш ҫоурых, алгебра).

Аилацәажәараҫы ажәалагала кәцан ашколкәраҫынзатәи, абжъаратәи ацара асистема иаалагалахарц ақәрақәа ирыдхәалоу еитәкәрақәк. Астанда Таркыыл, Акәа ак. ахадара ацара Аусбарта аихабы, лгәаанагарала хышықәса инадыркны шышықәса ркынза хымҫадатәи ашколкәраҫынзатәи ацарахы инарышәуа ақәрақәа реицәтәра аҫыжәарақәа жәпакы аиуейт: шышықәса инадыркны ахәыцкәа рхатәы бызшәа еиха игәныркылоит, насгы аҫацәара кәыпшәа рыфәнүцкәа адекреттә пшәара акнытә аусурахы атыцра апроблемагы збахоит, аҫсуа школкәа ркны алагамтәтәи акласскәа рырцәащәа рцара ус иахагы аигәтәра рылшоит.

5-6 шықәса ирҫагылоу ахәыцы ашкол ахы дандәыкәыртәуа, уи алцшәа маҫны иаанашытәуейт. Ажәалагала кәцан ашкол ахы ахәыцкәа рдәыкәцара иаалагарц быжышықәса ркынза анырхыцдлак, абри гәгәала иахылапшларц.

Агышәыгкәа ирҫаҫахәаз



30 шықәса уажәаҫыа, 1993 шықәса сентябрь 16 азы, Очамчыра авокзал ашҫаҫыа агышәыгкәа ақыртәа жәпафык амца лыцраҫыны дырблит аҫсуа патриотка Цаца Казанба.

Дахыаҫсуаз азы

Уи лгәалашәара хәтыр ақәыртцарц уахы инейт Очамчыра араион ахадара аихабы Беслан Бигәаа, Цаца Казанба лыуацәа, лтынхәацәа, ауаажәлар, ашколхәыцкәа.

Очамчыра ақалақәтә библиотекәҫы имфәаҫысит Цаца Казанба илызкыз агәалашәаратә хәылҫазы.

Уака дыкәгылауа, Беслан Бигәаа иазгәеитейт Цаца Казанба илзыруз, ишлызныкәаз, ақыртәуа фашисткәа хыпхызара рәцәала икарцо ацәгәоурақәа ишыруакыз.

«Хара ахаангы иахашәуам тәацәаныла ианыкәырхуаз, аҫшышәала иахыцәажәоз азы мацара иреихсны ианыршыуаз аҫурыхтә трагедиақәа. Абарт ауаа рфырхатцара хҫәацәҫы наунагза иаанхоит», – ихәеит Бигәаа.

Ашколхәыцкәа аибашыра иазкыз ажәеинраалақәа ирыцхейит, лыуацәа-лҫахцәа лабжышла илгәаладыршәон Цаца Казанба лыҫҫазәара иамадаз ахтысқәа.

Абрака иаахгоит «Очамчыра: 1992-1993 шықәсқәа рзы ампыҫахалара амшкәа» хәа Инга Казанба лышәкәы акнытә цыцтәахақәак:

«Сентябрь 16 азы аҫсуа ажәыларә иандәыкәла, Очамчыра атыпәнтәи ақыртәа рыхшыщы иахытцит, шыоураха ирысит. Урт Апсны аанырмыжыыр ада ҫсыхәа шырмоуа рцәа ианалашәа, ақалақә акны аҫсуа зеггы ршәра иалагеит. Инейт санду лышны ашкәа, илеихсны дыршыт, лыпҫа аитцы, сан лахәшәа Цаца Казанба ишәаху лзыжәу хәа Цагератәи ахәса дрымцарыжыит. Уи лабала, хәхәла илысуан, лыхцәкәа дрынкны ддырхәезон. Ауаа еизейт, игыланы иахәапшун аҫсуа ҫхызыба илзааргоз,

дышдыргәакуаз, азәымзар азәгы иҫытымшәеит: «Ус кәшәымҫан!». Сан лахәшәа, абас аазаб шылхылгозгы илхәац лхәон: «Хара, аҫсуа, хәаиаиуейт, хәашоуп, хәхтәкәа ирласны иаауейт, шәаргы шәахыдырхәуейт: Апсны – хара хәдгыл ауп!». Арт ажәакәа урт иахагы идырхагеит. Зыҫы злышәшәахыаз авокзал ашҫахы жәағаны амца лыцарцеит. Лара илхәац лхәон: «Ари ҫсыуа дгылуп, хара хтәкәа аиааиуейт!». Убаскан гәыла ҫхыыск фәалтит: «Аҫсуа ас ибылзом, абылтәы лыкәышәтәа». Егы агәыла убастәкәа дагынкәеит...»

Цаца дҫахейт иныкәыртшәа аенышыбыжәон асаат 1 азы. 20 минут аатцаны лгәылацәа шыцәа – Роман Зарақәуа, Цыамбул Харчилава (урт агәыла зҫаб хычы илбон), ашәа иазхыуаз рыцрыҫса Цаца лан абырг – Жениа Алиас-ипҫа дыршырц инейт. Ахәызба дарганы, илеихсны дыршыт. Лыпҫа еихабы Цуца убаскан агәылацәа ркны ләылтәахуан, лан лыбжыы лахуан.

Ахәылҫаз асаат 10 рзы ақара, лахәшәа аитцы илзыруз атәы акгы лзымдырзакәа, алашыцара ләалакны авокзал ашҫа дыкәсуан. Авокзал иаҫаз амардуанкәа, адәқан хәыцкәа рҫаҫыа итәан жәафыла ақыртәуа гвардиаа, аха урт уи длапшыкәрымцеит. Цаца дахыдырхаз маҫыназы амца мкәаҫацызт.

Цаца лкәакәацәа ашыҫахы ауп уи дахырблыз атыц акны шыҫҫарак лыхцәы анырыҫшааз. Мызкәак анаат ашыҫахы абарт ахцә шыҫҫарәкәеи аҫны ианхаз Цаца лымаҫәакәеи ланилаби рывараҫы анышәа иамадан.

Акыцхы иазирхейт Б.КАҫЫИА

Аиааира – 30

Аиқызареи аиашьареи рымқала

Брианск ақалақь ақны

Аңсны ажурналистцәа Рейдгыла иргәаланаршәоит

Аңсны Ахәынтқарра ажурналистцәа Рейдгыла иргәаланаршәоит хазну ашықас март 30 азы ишырлахааз «Аңсны жәлар Рңынңтәыләтә еибашыра идырым атоурыхқәа» атемала ажурналистцәа иреиғыу русумтақәа ирызку афеиаратә конкурс.

Аңсны Ахәынтқарра ажурналистцәа Рейдгыла иара убас иргәаланаршәоит хазну ашықас азы аконкурс шеицимшапырго Аңсны Аиааиреи Ахыңшырреи Рымыш 30 шықәса ахытра анықәа азгәатаразы Ахәынтқарратә комиссияи дареи. Абри аңнытә, аконкурс аңыхәақәа рфонд иахзаттә шынтә рыла, иагыртәоит 300 нызқь маат.

Ишыыдаагалоит аконкурс Аңқарақәа хазы игоу рпунктқәа.

Аконкурс ахы ирыдыркылоит 2022 шықәса декабр 1 инаркны 2023 шықәса октиабр 30 азынза апышәала, урысшәала иоу, ақыцхытә, Интернет-тыжыкымтақәа ркны икыцхыу, ателехәапширеи арадиои рефир ала идәыкәтдоу, иара убас ахааанырцәтәи атылақәа ринформацияи массатә хархәагақәа ирну астатиқәа, аочеркқәа, аинтервьюқәа, арпортжқәа, адокументтә фильмқәа.

Ажурналистцәа ршымтақәа рзыркыр әуеит:

- Аңсуа ар хазы игоу аибашыцәа;
- аруаа рыкәшақәеи архәтәқәа рыхкқәеи;
- хатгәааңхарала аибашыцәа, ахатгәааңхаратә хеидкылары;
- ақалақьқәеи ақытәқәеи рхы рақәйттәразы ажәыларакәа;

- аибашыра аан атылахычара Ахәынтәилакы амацзурақәа русура;
- агуманитарәтә усқәа;
- амедицина-санитарәтә матцурақәа, атыл ухәа русура;
- аинформациятә еибашыра, аиқәаажәарақәа.

Аконкурс рхы аладырхәыи рылшоит авторцәа, мамзар гәыцқык авторцәа, иара убас хазы игоу арәдакцияқәа.

Ателе-радиоматериалқәа аконкурс ахы инарыштыуеит CD,DVD-дискқәа, мамзаргыы афлеш-тәағәақәа рыла.

Аконкурс аихшылақәа рықәтаразы Аңсны ажурналистцәа Рейдгыла еиқәаарақәа ажиури, настгыи айтқыратәи ажурналистә еиқәарақәа рмазаныкәағәшцәа рахы ахәара қартәоит ажурналистцәа Рейдгыла ашқәа иаарыштырцә убри ажиури алахәылақәа ркандидатурақәа, аха амассатә информациятә хархәагақәа русузуцәа рхыцхызарахытә акәымкәа.

Амассатә информациятә хархәагақәа рредакцияқәа иалырхыз, айтқыратәи ажурналисттә еиқәарақәа рнапхәағәшцәа, рмазаныкәағәшцәа рнапы тәауу, мамзаргыы рхала инаргаз аматериалқәа аконкурс ахы ирыдыркылоит 2023 шықәса октиабр 30 азынза абри атыттық ала: ак. Ақәа, Ажәанба имша 9, ауада 105. Ател: 226-20-12; +7940 997-43-46.

Аңсны Ахәынтқарра ажурналистцәа Рейдгыла

Аңсныпресс. Цәыббрамза 17 рзы Брианск ақалақь ахада Марина Дбари Бриансктәи ақалақь ахадара аиҳабы Александр Макарови ақалақь Амш азгәатарә иазку анықәатә усмәапгәтәқәа рылахахаразы иааз хәтыр зқәу асасцәеи аиашьаратә қалақьқәа рделегацияқәеи официалла рқыларә мәапыргеит, хәа адырра қанатәоит Ақәа ақалақь Ахадара аофициалтә сайт.

Ақәа ақалақь Ахадара аусузүө Ирина Шониа Ақәа ақалақь ахада Беслан Ешба Брианск ақалақь Амш инамаданы иаишытыз адныхәалара дақхәеит. «Ақалақь ауаапсыра реишхәыгыра ахьзала аусеиуцәа ацхәкәа бжәақәоит, адыррақәа рыла, акультурала, апышәеи мадара ла аускәа еиқәақәауеит. Ақыр хәтыр хәзәуап аиқызыратә, аимабзиаратә еиыкәазаашықәа. Ари амш азы азин сышәтәзар, Брианск ақалақь атынчреи аизхәзыгыраеи азеиқәасшыр стахуп!» иазгәауоп Ақәа ақалақь ахада икайтәз адныхәаларақы.

Атоурых шықәгылоуп ахыызқәа рыла, ауаа роуп иара зхыләи аауа, наунагза хаштра ақәымкәан иказтәо. Аңсны Жәлар рңынңтәыләтә еибашырақы тәа рымам иеиырғышыоу ахтыскәа. Атынч рҕстазаарақы «ашыац қыақырхәа ишәаны иқәымгыло» хәа аңсуаа изырхәоз ауаа ифырхәцәаны, агәағыра ду аазыргышуа уааны рхы анаадырғышуа. Урт дреиуоп иахьатәи сфырхәца Земфира Кәытцниапыҕа. Земфира Кәытцниапыҕа диит Очамчыра араион Атара ақытан. Ф-оык ахшара иахьырызхауаз аҕацәарақы аччапшы еихсыбызәомызт, лафхәаран, шәахәаран-аҕацәара ду ацыңхәа еилан. Рҕшыа-аҕацәеи, оыцыа атыңхәацеи рҕацәа иргәадураны ирызхауан. Ани аби ракәзар рымчи рылшеи иаеиҕезит ирызшаз иахәтоу ацара рцарц, анаоҕс иреиҳау ацараиуртқәа ирылгарц азы.

Земфира, дхәычы аахыс лхы ззылқырц илҕахыз амедицина акәын, лара лзы ақыр ацанакан ауаа реиқәырхара, рыхәшәтәра. Убри ақынтә дтәлит Шәачатәи амедицинатә коллець, дағьалгоит афелыдшер иазықатцара лыманы. Аамтқ азы Шәачатәи ахәышәтәыртәқы аус луан, анаоҕс Ақәатәи ареспубликәтә хәышәтәыртәхыи диасуеит, аибашыра алгамтәзтәқәа диасуеит арратә санаториа ашқәа медицинашәыс. «Аңҕстазаара иыңхәа ицион. Ақыртқәеи аңсуааи реиқәыгыларә еиҳау акахы ишкылсуа атәи иалацәажәон, аха атыхәтәанынза агәрагара удаафын аибашыра иалагәтәкәоит хәа» азгәалтоит аветеран.

Земфира лҕаацәа еснагь Аңсны амиләтә-хақәитратә қәҕәра агәтәны игылан. Лхәтагы рҕшыыңжәжәи жәба шықәсәтәи ахтыскәа дрылаҳәын, изныкымкәа амитингқәа рәҕгы дықәгылаҳьан.

Аибашыра ианалагәз аены хфырҕхәызба ахәышәтәыртәқы дҕаҕышон. «Атанкқәа ргәыргәырбжыи гон, аха аибашыра иалагеит хәа ххәахыгы иаиуамызт, изакәу зыбжыи го хзеилымкаауа қгачамкны хәқан. Анаоҕс атанкқәа роуп зыбжыи го хәа ажәабж аарылашәит ауаа. «Атанкқәа ааит хәа слымқәа ианаатәс нахыс издыруан ари шеибашыроу. Иааз хықәкыс аихамқәа ахьчара шкәым ирымоу. Ус иагыкалеит, аамтә қәақ



Ақалақь асасцәа «Аңынңтәыләтә еибашыра Дузза аан Брианск ақалақь ахақәиттәра Кәлеижәтәи 80 шықәса атра» хәа агәалашәаратә медалқәа ранащәахейт. Ақалақь агәалашәаратә тыпқәеи арратә мемориалқәеи рәҕы ашәт шытырақәа шытқан.

анаоҕс иалагоит ахәышәтәыртә азааиғәара абомбақәа рқаҳара. Еибашыразам хәа иқәгылаз аус хәызыуаз ақыртқәағыи уажәшәта уаҳа рыбжыи хәхәзомызт» лхәоит аветеран Земфира Кәытцниа.

Земфира Ақәа даанҕеит, лҕаацәа ақытәрақы, рхабар ахылызымдыруаз уамакла игәхәаалгон, акы рыхыыр хәа дшәон. Аибашыра цоижәтә мчыбжык цуан Земфира Ақәа далтны Атарақа дцартәеи пш алшара анлоуз. Аәныка игьехызы атыңхәа лашыцәа еибашыра ицәхәан. Лашыецыбы – Бәтал Кәытцниа, Беслан Квираиа

ла асы ахыкәжызы аҳаракырақәа рахы изхалазомызт аҕацәа ркәылзтәи техника. Мацқ иадымхаргыи уи аңсышәаразы алшара хәнатон» лхәоит аибашықы. Азынра ашытәхы бцарла хәеиқәахаршәахьан. Аҕацәа имачыккәа абцәари ацыпыҕхәни, акәылзтәи техникеи рцәаахәахьан. Сара еибашыуан Беслан Кәытцниа командақатәыс дызмаз Атарақәи абатәлион саланы. Аамтқ азы Атарақәи Азәыбжәтәи абатәлионқәа еидқан, урт напхгара ритон Беслан Квираиа. Уи дынҕахә ашытәхы Азәыбжәтәи абатәлион напхгара аитон Рауль Муцба. Атарақәи абатәлион аибашыцәа хыцәнамырхәа ахы иаҕагылан ақытәқәа Азәыб-

Уара урызшышам, Аңсны!

Қажәи жәеизә шықәса рақхәа Қыртәыла Ахәынтхәилак арбцәармчә еиқәарақәа Аңсны ахейкәырхара аамтә иантәдырғыла, нацәнәтә аахыс хәжәлар имырзқәа иааргоз, ҕеицәараз қәым ацәанырәра харақы – ацыңың азы ахамеиғзара здоухамч ардәсыз зыкышыла хәцәдгыл әтеицәла инарывагылеит, зхатәгәаңхарала Нхыц-Кавказ, иаароу ахәаанырцә, Урыстәыла еиуеицшым акәақықәа ухәа ркнытәи, ацәабырг хәы шамам зеилкаартәз, ауафәра агәагы зләз шәәыла әтеицәа.

Убарт дыруазәкын Карачы-Черкәес жәлар рпоет, зыхыз ахара инаохьоу абазә ажәа сахьарк азқәа Қырым Леонид-иҕа Мхцы.

Қырым Мхцы усқан аус иуан амилаттә газет «Абазаштә» аредакциякны. Иабдуца рабштрақәа рхышыштра тәшәаз амишәанра шааиахәзтәқәа иеазикит Аңсныка даарц, иагынаиҕезит игәтәкы хара имгәкәа. Август анцәамтә инаркны Аңсны амратәшәаратәи ахәтә ахы иакәйтхәанза икалами иабцәари еицкны хәцәдгыл ахьшәоцәа дрывагылан. Иибоз-иаҳауаз иредакция ашқәа анцәамтәқәа рзынаштыуа.

Анаоҕс, игәамбзиара иахьканы дыхнымхәыи амуит Абазаштәка. Аха, атыхәтәантәи – сентиабртәи аиааиратә жәыларә аан деиҕаит Аңсныка, дреиуоуп Егры ахәаақы Аңсны абирак шьтышхыз Ахацәа. Ианашыоуп «Аҕәымшәаразы» амедал.

Аамтә удаа аан хәжәлар тәагылаз аҕагылазашыа баапси уи аиқырхаразы зхы иаеиғзоз әтеицәеи ирызку аибашыра адәи аңнытә еицш, аәныка даныхынхә икайтәз анцәамтәқәа – астәтиқәа, аочеркқәа, икоуп ажәеинраалақәағыи «Аңсуа тетрад» хәа автор зеицш хьзыс изицәз, урт зынза қажәи жәәба инареиҳауп.

Иара убас, хцыңыңхейкәырхаратә еибашыра аамтә иалагәзаны – август 18, 1992 ш. - октиабр 2, 1993 шықәсанза агәзет «Абазаштә» 79 номер рдәкәкәа ркны икыцхыуп 160 инарыцны Аңсны уи ажалари усқантәи рыбазара аазырпшуа, хәжәлар нхыцтәи рыхәтә еиуеицшым рхатарнақәа – ацәарауаа, ашәкәышәоцәа, ауаажәларатә усзушәа... ркыңыңхымтәкәа. Урт, хәарада, хәжәлар ртоурых ауп. Ишазгәауо еицш, хәжәлар ртоурых иакәырчәхоу арт анцәамтәкәа иеишәауа абицәрақәа рзеиқәырхара хықәкыс икәтәны ауп, шықәсык аңхә Аңснытәи ахәынтқарратә университет аңны иаартыз, хәешә-

ратә жәларқәеи хәреи хәиамдара арцауларә зхықәкы хәдоу – В. П. Анқәаб иһз зху аңсуа-адыҕа филогелиа Ацентр аусузәцәа: арт ацәахәақәа равтори, ацентр алаборант еиҳабы – Асмәт Беиацҕаи, цхынҕымзә ақбатәи азбжәзы, мчыбжык инацны, агәзет «Абазаштә» аредакцияи Х. Б. Баирамукова лыхыз зху Карачы-Черкәестәи ахәынтқарратә – милаттә библиотекәи ркны аңшааратә-тәааратә усурақәа зымшәапыргоз. Арт аусурақәа ирыбзоуаны хыкыка зызбахә хәоу анцәамтәкәа аңсуа-адыҕа филогелиа ацентр архивтә фонд аңны икоуп, абазә бышәахьтә аңсышәахы риагара нап аркуп иахьазы. Аитагара аус аҕы, ацентр аусузәцәа хнаоҕс лцәабаа рацәоуп хылтшәырала иабазоу, Аңсны аҕар реицәазарақы зылшамтә шьардоу Лиудмила Умар-ицхә Ристова.

Иахьатәи хтыжыкымтәқы «Уара урызшышам, Аңсны!» хәа автор ианцәамтәкәа ахыкыпхыуаз арубрика ахьз азынжыны, урт рцыцтәахәкәақәа шәыдаагалоит.

Ахра АНҚӘАБ Амшынцәа ақынтәи цәахәақәак

Цакәтәи Ешыра қытә дынхоит Пичуриа (?) хәа иһызыны тәхмадақ. Даагылеиҕжәтәи дшәарыцион, иһы баша итқәом – ззырхәо дреиуоуп. Аҕацәа Аңсны ианақәла уи шақәа шықәса иһыцәу ақара аҕацәа ишыырцә тоуба иуит. Иаб итынхәз акарабин шәақыжәҕы аашытынхы «шәарыцара» абна дылаleit. Амшқәа қытқәеит. Аҕахмада аәныка даауамызт. Уи дахьыкәз атың ахы имотә афәтә изигон. Енак иһы иманы дахьнеиз абду гәгәала дыхәны, аарла иҕсы тәны дшыкәз ибеит. «Ааи, сычкәын, сажәә сзынамызгеит, еилазгеит сҕоуба. Шақәа шықәса схыцәу ақара... - аарлақәа ибжыи тикауан алыгажә. – Шыншәажәи хөык роуп рхыцхызара икастәз, сахьырымгеит. Шыншәажәақькы ршыа схы иадуп (на моей совести)!...»

«Умшәан, даду, умшәан, агәнаҳа уара ушқәа инеишам», - ихәон зылагырзқәа хыкәқәалаз амотә, иабду имбартә аган ахы дыцшуа.

- Сара ара сыкәами!».

Мыцқ Қырым Агазет «Абазаштә» №№ 145-146, 1992 ш.

ИСЫХЧОН СЫДГЫЛ, ИСЫХЧОН СҢАЦӘА



жәа, Ахалдаба, Аныуаа рхәы хәа изыштыоу аҳаракыра ртарцәразы.

Земфира Кәытцниа лгәалашәарақы зегь раастә иһыантоу акәны иаанхоит Рңанган иһы аҳаракыра аныргозтәи ахтыскәа. Ари аҳаракыра анаоҕс иқан Кындыҕтәи аҕсаатәазартә. Уи иахьацанакәа атыңхәа рәҕы иаҕагыларә бәҕәақәа цон. Аңсуа еибашыцәа ракәзар, ишҕахо рдыруазаргыи ахьатәра рхы иаҕәаршөомызт. Ицион рҕхәака рыҕсадгыл ахьз хәаны, хбириак ианықәны.

«Кындыҕтәи аҕсаатәазартә анахгоз иҕахеит быжьык хбәталион ақынтәи. Ускан ауп данҕаа акомандақатәқы Беслан Квираиагыи. Иҕахәз зеггы өнык ақны ишытан. Шәазхыиц аиҕахысра иалыргәз аҕсцәа рҕагылазаашыа...ауха зеггы сара схалазатәык срыдтәәлан. Ускан агәырға убриақара

сбылны саман ашәашыа схаштит, аха иахьа уи ацх анысгәалашәо схәысжыи еилагылоит» лхәоит Земфира Кәытцниа. Афырҕхәызба лажәкәа рыла саатк аҕхәа иуәаҕчоз ауаоы уажәшәта дшыкам агәрагара уамакала иуадауоп. Ауаоы еиҳау амал ықазам, ауаоы иҕстазаара ақара ахә амоугыи ыкамзар ауп, лхәоит аветеран.

Аибашыра амца иалтцыз, Аҕәымшәаразы амедал занашыоу афырҕхәызба иазгәалтоит аибашыра зхызгаз дарбанзаалакгыи изы еснагь атынчра еиҳау акгыи шыкам. «Ауаа, ажәларқәа зеггы ирзеиҕысашыо ақызатқәкы ауп, атынч рҕстазааразы, атынч бзәаразы алшара» лхәеит лажәа хырқәшо аҕсадгыл ахьчәа.

Елана ЛАШӘРИА.

«Уеиха, сызкәыхшаша! Аңсны, абааңсы, уеиха!»

Жәеи жәеиза шықаса раңхә Аңсуа жәынтқарра аҕиара, уи аҕеиңш акыр жәашиқәса бҕеиңхәра амоуртә арыцхәра ду итазыргылаз ақыртүа фашисттә идеология ашьяарҕыратә режим мчыдахеит 413 мшы рнафс, аңсуа жәлар нацнәтә аахыс имырзкәа иааргоз, ҕыцаара зкәымыз ацәаньра харақы – аңсадгьыл, ацының азын ахамеигзара иарҕысуаз адоухамч аҕаҕа.

Зыкыҕыла Аңсны аҕеиңҕеи хатәгәаҕа-

рала иааны урт ирывагылаз Нхың-Кавказ ашьхаруа жәларкәа рхатарнакцәеи, аҕәаньрцәтәи хыңыңыуааи, Алада-Урыстәылеи ухәа ркнытә рхы зкәыртәз ахақәитра абзоурала...

Аңсны Ахәынтқарратә бирак Еҕри Цсоуи хтәыла ахәаақәа ирхашәыршәыруеит.

Ааи, асоциал-экономика, азинтә, амилаптә хәҕра аиқәырхара ухәа ирйдхәалоу жәпакы азҕаарақәа ркны ахысхарақәа шыкоуҕы, иахәа хәуаажәларра ҕеиит,

ихыңшыму ахақәитра аидеиа агәрагара рыманы.

Нагзара ақәзаит иазхәйоу ххыңшымура иашьатюу иңшыоу хтоурыхтә Иааира Ду! Аубашьра аамтәзы ииз ацәымҕра, агәышьтыхра, агәеибафара, агәаҕра, агәымшәара, ахаҕара, агәыҕра... аазырңшуа хмилиаттә сахьаркыратә ажәа арҕеиаҕцәа раңдамтәқәа еиднакылот Иааира 30 шықәса ахыңра иазку ари апоезиа адаҕа.



Баграт ШЫНҚӘБА,
Аңсны жәлар рпоет

СЫҔСАДГЬЫЛ, УГӘЫНҚӘБЖЫ САХАУЕИТ

Сыңсадгьыл, угәынқәбжы сахауеит,
ҕынч сылацәарызеи?
Рыңсы ухтныртәи, уцеицәа еибашьуеит,
Сыңхәартәхарызеи?

Сыңсадгьыл, цәи-мшык дузиуеит уаха,
Азхәаха иаурыма?
Ма агара днылдны хәцәнымырха,
Убриҕ деибашьрыма?

Уи ахәыц бахча цәкьарас икәзтәз,
Уацәтәи хамш ауп иишыуа!
Иан ихәлхәоузеи агыгшығ дзаазаз,
Илымоузеи хәҕышьяс?

Жәлар рышәи зышьяталаз
уи мра изкаҕхом
Амаҕ шхам дагәылхуп.
Жәлар рышәи зышьяталаз
лаҕырз изкаҕәом,
Анышәцәкьа дацәымҕуп!

21. 09. 1992 ш. Цлоу

Мушьни ЛАШӘРИА, Аңсны жәлар рпоет УМЦӘЫЖӘҒАҚӘА ЕИЦЫХ, АҔСЫНТӘЫЛА!

УмцәыжәҒақәа еицых, Аңсынтәыла,
Уецә шеишеиуаз хара!
Адуеи лаша ажәларкәа рыла
Унеила, имырҕашьо ухаҕра!

«Шәнеибацәи» «Ахәрашәеи» рыла
Уцеицәа узрыжәуан уара!
Ахәҕаи, ахәҕаи, Аңсынтәыла!
Ахәҕаи – цхәацароуп, Аңсынра!

Агәакраҕ унхара-мца мырцәа,
Уцыңыңыаҕ уа ужәлар ҕацоит!
Нарт-рыдгьыл ашьауардын – цәицәа
Ужәытә бирак рыма цхәа ицоит!

Ахәҕаи, ахәҕаи, Аңсынтәыла!
Ахәҕаи, ахәҕаи, Аңсынра!

УмцәыжәҒақәа еицых, Аңсынтәыла,
Хәецә шеишеиуаз хара!
Адуеи лаша ажәларкәа урыла
Унеила, имырҕашьо ухаҕра!

Ахәҕаи, ахәҕаи, Аңсынтәыла!
Ахәҕаи – цхәацароуп, Аңсынра!

Витали АМАРШЬАН, Аңсны жәлар рпоет АХАЦАРАШӘА

Ахәцарашәа ахацәа ирхәароуп,
Ашьыргәында изхәазом.
Ахәцарашәа хҕәи ҕнагароуп,
Иара шжәытәзоуҕы иажәзом!..

Изхәо срылоуп ахәцарашәа,
Иззырхәоҕ срейуами хазы.
Здоуха хәу соуп, –
Шәынтә сеиҕашәоит,
Аха исхытәзауам сыңсы!..

Хәит, амарцья, ахәцарашәа –
Ахацәа ҕеөҕкәа иааҕшәыркьа!
Ишәымурууп хда-хшәа хшәашәар,
Хәшәмыргароуп агәыткьа!..

Ашьаза-кыза халыжәгароуп,
Атымтыша хәҕганы,
Ғыц дунеикахыҕы хәжәгароуп,
Иҕыцу ашәа хәхыңшыны!..

Нели ТАРЦХА,
Аңсны жәлар рпоет
ИХӘУ АЦӘАХӘАҚӘА

Абыржәоуп ахәцара
иаша анаҕаху!
Ахамеигза-хәқәцара,
аиқәхара захьзу!

Ғазнык аҕеишәаха
хәузом уажәшьята!
Аихара, аҕеишәара –
Ақәцара цшья!

Аңсуаа рыцкәынцәа,
Шәнеибац ҕазнык!
Бжәааңнык иеиңшымыкәа,
Шәыдгьыл шәаныкә!

Ари адгьыл, ари адгьыл –
хәҕсадгьыл еиқәхоит!
Назаза иагымхо
амра азыңхоит!

Ари адгьыл, ари адгьыл,
хәдгьыл – хәҕсадгьыл!
Хәҕсадгьыл – хәҕс адгьыл!
Хәҕс адгьыл – х-Аңсны дгьыл!

Хәзгылап, хәзгылап,
ххәқәцә хәзгылап!

Платон БЕБИА,
Аңсны жәлар рпоет
САБ ИҒНЫ ДЫҒНОУП АҒА

Аңхын амра канаршуеит,
Асыңсаҕы аҕоит хәҕәха.
Сгылан ахара сыңшуеит:
Саб иҒны дыҒноуп аҒа.

ҕагалан ҕафрала икьуеит,
Аңхыкәа ааскьозарҕ хәха.
Амш мыждоуп, аңхыкьуеит:
Саб иҒны дыҒноуп аҒа.

Азын асырхәи анаруеит,
Аха ицоит амра аныңха.
Са сгәатца ацәа тәшәуеит:
Саб иҒны дыҒноуп аҒа.

Ааңын амахәкәа арпытуеит,
Ахыҕаҕ цоит ахы ҕарха.
Адәкәа шәтуеит, ахәкәа хтуеит:
Саб иҒны дыҒноуп аҒа.

Амшын ду ажәылара иаауеит,
Аха ихәац ицоит шьҕахьҕа.
Ерцәхә еимаҕахә иааңшуеит:
Саб иҒны дыҒноуп аҒа.

Хәлар ишоит, ақәоура хкәоит,
Аңхыкәтә зегы ирымоуп, аха
Ишыхәлац сгәатцаҕы ихәлоит:
Саб иҒны дыҒноуп аҒа...

Мшаңымза 8, 1993 ш. Гәдоута.

Рушьбеи СМЫР,
Аңсны жәлар рпоет
АҔСНЫ

Акырынтә акыр уара ахың уаҕахәеит,
Акырынтә акыр уара абас урбылхәеит.
Аха укәа инҕаңчахуан ецәак мцаха,
Уеиха, сызкәыхшаша!

Аңсны, абааңсы, уеиха!

Избоит шаңхәа хәшхәкәа
цшуп еикәашәы,
Хәшҕақәа, хҕәарақәа иршәырцәхт ашәы,
Аха Абаҕаа дҕеыжәлахт

дырҕеҕ деилыхха,

Уеиха, уара, сгәыҕра!
Аңсны, абааңсы, уеиха!

Цьоук ахәрақәа уныртәи,
хәра ахәрашәа ххәоит,
Хәнацәа гәакуа гәыңхәыхшла уркәабоит.
Хәауҕәидкыл, хәҕсадгьыл.
Дырҕеҕ хәиқәырха!
Сшьауардын кара, уеиха абааңсы, уеиха!

Ацәкьара зыкыду ихәа кашәазом,
Ацәкәырц ихыңың кәарҕла иузкзом.
Нхыцәаи аахыңаи узгылт еикәаҕҕа,
Уеиха уара, сыңка, сгәадура! Уеиха!

Имиц ахшараҕы арцәаа дырҕоит:
«Шәхы зкәышәтәо хәҕсадгьыл
шәа шәнафсҕы ихәхыҕоит!»
Абар акҕы хәҕым, дәҕҕыхуеит хәҕа,
Уеиха сызкәырбану!

Аңсны, абааңсы, уеиха!

Иван ТАРБА
АХАҚӘИТРА

Хәқәитроуп ауаҕы иҒны данаңшәымоу,
Иңсадгьыл данахым атәым,
Иан лбышшәа абцәарс ианимоу,
Уи адаҕы шьямхы иҕахым.

Зых иақәитү иоуп ишиашоу игылоу,
Икәгылоу зыдгьыл уаҕцәс,
Инаскәа-ааскьароуп зыбла дыҕыло,
Хәзшазгы иҕахуп иара абас.

Цхареи лашареи агым хәҕсабара,
Аңсны игыло амра еиңшым ҕа мракы,
Аха Аңсны иаҕын ахақәитра лашара,
Уи еихауҕы хәзхьуам аҕеакы.

Сууаажәлар игәакхьоу,
сууаажәлар гәымшәа,
Маңкоуп ишәыгу – нас ишарккоит,
Азы ырцан ишалырхуеиңш афымца,
Шәыкәцара иалпхашт ахақәитра лашо!

Таиф АЦЬБА
ИХНЫМХӘЫЗ АИБАШЬҒЫ
ИБЖЫ

Хьзи-цшеи сҕахымызт
Изгарц еибашьрала –
Аибашьра-нибахра
Иалоузеи хьзыс!
Ахьз-аңша соур
Сҕахын даеакала
Аха
Снамгылар кәмлеит еибашьҕыс.

Аңсадгьыл ансыңхәа –
Лакәакра кәмцәкәа,
Сашәақәләцәа инеиуаз
Снарыцлеит убра.

Сууаажәлар, сқыҕа,
Шәынсыжьуеит аамтала,
Иаасыдгьыл
Сызхымҕо-сызцымҕо зынза,
Дыңкәыноуп хәа шәсыхәаңшуан –
Схәтахт мышкала
Абцәар аанкыла,
Снагылт сыҕҕәаза!

Исылшеит ихәжәләз
Аҕа цәҕа инкылара,
Саңамхт исуалыз –
Ахәта иуахта.
Дыңхәсцәит уи
Уаха игәахымлартә ақәылара,
Аңхыкәтәан

Сызгашазгы сықәшәеит сҕаҕа...

Сыңсадгьыл зда сымам
Сыңсацоуп назаза.
Сызхымзәз зегы-зегы
Нсыжыт шәара шәзы.

Сшәыхәоит –
Ишәмырзын сыңсацаара зкәысцәз,
Сгәыҕрақәа тәмхеит –
Иахыңкоу шәа шәҕоуп.
Сшәыхәоит –
Акымзәрак шәмырзын ишәысцәз –
Убри сара сзыхәан
Иреиҕу бакоуп.

Кәасцә ГЬЕРХЬЕЛИА
АҔСНЫ АЗЫХӘАН
СА СҔАХОЗАР

Нхыңтәи аешья-аибашьҕы иажәа

Скама наухысыр уааихнахт.
Аҕа изын ус иамоуп кәзшьяс;
Згәи ҕрысыз адыҕак, ваинахк
Дыжәбар, уи цхызуп шәыжыаз.

Шьха-шьанца мцаңшыуп хзызрыжә.
Цсы-цшьоуп ихәлоу ламыс,
Ашлакәа рылаңш анхәздыршә.
Иаадыруеит иамоу цакыс.

Ныхас ихәмоу уафроуп.
Илҕха хәмоуп Алла,
Иахҕиз ажәаҕы ажәоуп.
Хцәсқәа ирылам хәанхәах.

Хәб, хәзхылтыз Кавказ.
Еснаҕ изку зхы шьҕых.
Хәзәкәра хрәшньы изчаңаз.
Адгьыл иақәлоу зтоурых.

Иабла-чыцу х-Кавказ,
Абырлаш-хьеимхәыц Аңсны;
Ғанҕашла ахәшьяд зхәаз
Анақәла абҕа рцысны.

Хәниз ихәаңиз хтоуба
Хәшҕтәа хәгеит кәцара;
Дарбан стәымны сызба,
Сақәызтәуа Аңсынра?!

Хәшхәа цыҕ-цыҕкәа рцәа,
Шьҕа хрызшом хәз-хәзы;
Хәтәамбо иҕыңың зцәа,
Рхы дырдыртәуп лассы!

Исуалпшьоу цкароуп иара, –
Рцәсқәа еилазгом хзышаз, –
Кавказ иахыңблоу Аңсынра
Сыхьарц саишьятит хәзшаз.

Насҕы. Аллаҕ ду иҕаххар
Назаза сыңсы нхарц Аңсны, –
Аңсны-цшза азыхәан сҕахар,
Шәҕык аңсуа ирхәсцоит сыңсы!

Октябр 1992 ш.

Никәала КӘЫЦНИА

Исымбацит Аңсынтәылан
Аскаҕык ашәи рхыкхәхәа, –
Ахацәаҕы ас игылан,
Ас игылан еицәаҕәа!

Ғнаҕаңыңхәаза цсроума, –
Сырзыңшуеит ацәбацәа!
Рашьҕәа роума? Рцәа роума?
Исыңшузеишь сара нцәа?!

Иааикәымтәазо иҕоит аккаҕәа
Ан лмытәкәмабж – сызхәәеуа...
Исымбац, исымбазаткәкьац
Ас ихыңны ауаа ргәаҕ.

Хәҕсадгьыл хәыч хәмаркуама?
Ицыржәарцу зынза хдац?!
Ас имчидан, асҕы мчы аман
Аңсны ахаан исымбазәц!

«Уеиха, сызкәыхшаша! Аңсны, абааңсы, уеиха!»

Кәымф ЛОМИА АПОЕТ ИГӘЫ АХЫ АНАЛАМЛА

Ақыртуа ир Ақәа ианалала,
Рақхьаза изеихсыз – Дырмит ибақа!
Аха апоет игәы ахы аналамла,
Иусқәа шееимхоз идырит аға...

Апоет дхәуп, аха даагылазар
Дзышьылаз ами – ипытдәахьаз игәахы.
Омашәа ибатәзам
Дырмит ианикилазар
Аға итирқьаз рақхьазатәи ахы.

Иқалақь агәтан дышгылоугы ихала –
Ақәа ахы ишақәитхо агәра игоит.
Цабыргуп, аға ихтыққәа инпыккалоуп,
Аха деицакуам – дыш-Дырмиту даанхоит.
1992 ш.

Лиолиа ТӘАН-ЦХА АҔСАДГЫЛ – ИХНЫМХӘЫЗ РЫҔСОУП

Арбағь ғытбжь алығә иахьак
Иқәәуеит сыдгыл ашәак.
Иациз ашамта етәак
Сгыҕуеит иазымгар хәа хцак.
«Шәнеибац!» - ихақхьоит хсаркьал.
Иахцеицшугеи хәақсадгыл хәақхар?
Дашьапкуеит амзаға ан, -
Сышьа казказқәағь абан...
Улыңха рыта, анцәа,
Ипағыоу Кавказ аңацәа!
Сыңхалоит исгәытқак снапқәа,
Лабжышдас илеиуа ақәа.
Гәырқала макьана скәабоуп,
Схьаақәа, суазқәа раңоуп.
«Шәнеибац» - ихақхьоит хсаркьал.
Иахцеицшуи хәақсадгыл хәақхар?
Еигәнығуеит анкәеи иахьеи,
Амцапшь ахысуеит хдунеи.
Зцеицәа ршьала икәабоуп,
Шьала уғаххуеит, ицқьоуп,
Ақсадгыл са соуп, ура уоуп,
Ақсадгыл – ихнымхәыз рыпцоуп!..

Инна АХАШБА ***

Нхытдаа усқан амға икәын,
Ашьа гәшәқәа аркын.
Амға икәын, рыдгыл нықәны,
Ақәылағ дахьырхәтәын.
Сара сғыхраз, адауаңшықәа
Нхытдаа, ршьа кәтәон.
Нарт Сасрыкәа ишьтра
Еиғушар қалазом,
Иахаштзом азы ахышьтра –
Икәымлар аузом.
Сашьцәа – Нхытдаа рарпарцәа,
Гәында леиңш сзыхьчаз.
Нхыт ашьышхәа шәзымтәазеит,
Иамузеит шәа шәшьа,
Шәашьцәа хқажьны шәзымцазеит,
Дшәыкәыхшоуп шәахәшьа!

Валери ДАУҔИА АҔСУАА РҔЕИЦӘА ГӘЫМШӘАҚӘА

Афырхатцара зыхьз азтәз,
Мрацәс иңхо итамшәакәа,
Х-Ақснытәылаз ашьа казтәаз,
Ақсуаа ртеицәа гәымшәақәа!
Шәа шәымчала иахагылоуп,
Ақсуа бирақ х-Ақсынара!
Шәа шәбақәкәа рылагылоуп,
Ашәапыңьаң, ақсара!
Ашәтқәа наган уақа ишьтарцоит
Шәфьыцәа хьатцрак қазымцаз!
Х-Ақсны иағоу нақ дыңхарцоит,
Аиааира ахьыз казырцәаз!
Афырхатцара зыхьз азтәз,
Мрацәс иңхо итамшәакәа!
Х-Ақснытәылаз ашьа казтәаз,
Ақсуаа ртеицәа гәымшәақәа!

Гьаргь ГӘЫБЛИА ХАМЗАТ ХАНКАРОВ

Ақсны ашәарта иантагыла,
Еикәных идәықәлаз тхагыла,
Ашьа мәахәаста ианысыз,
О, Бзың азиас иазкылсыз,
Арха, ағафа зызгараз,
Уи афырхатца Ханкаров!

Ашьхаруаа ргәы еимаздоз,
Уа зхымта баша икамшәоз,
Зхатца-бжьы ақәылағ дарзызоз,
Игәы имқьа итың дахызцоз,
Ақсуа инамыс иацқару,
Ачечен шьахуағ Ханкаров.

Аибашьрағ зхатцагә цәыргоу,
Ағар рзыхәа иғьырцшыгоу,
Афьыцәа ирақхьагылаз,
Аибашьы хатца Ханкаров!

Иарбан хымтоу ицәеижь иалқьаз,
Дарбан брагьы изымпытқьаз?
Хгәалашәара шәыла ихызқьаз,
Абла гәакьа гәырқәа хызтаз?
Зашәеи згәағи – мракақхароу,
Уи афырхатца Ханкаров!

1994 ш.

Терент ЦАНИА ЦЫҔХ УАЖӘАНЫ

Цыңх уажәаанакәын, цыңх уажәааны,
Ашьақәа гылан рызқәа хшәааны,
Урт ирхатцәоу ирхасуан ақша,
Харт х-Ақснытәыла шыңьара ишан,
Сыжәғангы маңын,
сыдгылгьы бжан.

Цыңх уажәаанакәын, цыңх уажәааны,
Азиас ағәтцәахт аңаққәа тшәааны,
Итааит ағьәғәа, еималеит асы,
Арпарцәа гылеит уа Гәымстәзы,
Ақәазы, Ешыраз, Ақсынразы.

Цыңх уажәаанакәын, цыңх уажәааны,
Хәқан аиааира агьама баны,
Ускан халгахьан харт алакәакра,
Ускан ақәыңьма бғалахьан Гагра,
Ага ихылахьан хгәыгграқәа раңра.

Цыңх уажәаанакәын, цыңх уажәааны,
«Шәнеибац» хәа ғыртұан хашьа,
хәғны,
Хәбацәа рыбағ адгыл ршьаны,
Ан лылабжышқәа, инеиуаз шьаны,
Хыхьынтә ихартаз хамра пшьаны.

Цыңх уажәаанакәын, цыңх уажәааны,
Хьятит аиааира агьама баны,
Хьятит ипақшәарц хамыч еазнык,
Ашьагь, агәарағь, аныхағь – азәны:
Иахгәыдыхәхәал ишьтақхит Ақсны.

Цыңх уажәаанакәын,
цыңх уажәааны...
Март, 1994 ш.

Анатоли ЛАГӘЛАА ХАҔҚӘЫНЦӘА – ХАЛЫМҚӘА!

Хәқкәынцәа халымқәа,
Ақсны тәшәмырцәыкәа,
Аға дтәшәмырхәкәа шәхынхәуам.
Шәааигоит дышәхылаңшуа,
анцәа шәахьмырхәыкәа,
Шәфьырхатцара ахаангы иңсуам!
Хәқкәынцәа, халымқәа,

хәқалақь гәақуа,
Уажәы-уашьтан шәнеира иазыңшуп.
Ишәымгакәа, ишәымгакәа,
ишпащәымгои Ақәа,
Иңшьоу шәара шәшьа цқьа ахьшуп.
Хәқкәынцәа халымқәа,

хәқалақь шәдырны,
Нырцәынтәи ан леиңш иааңшуеит.
Гәымстә зеибафа,

акәараццеиңш шәнырны,
Хәғацәғьа даңырхуа шәауеит.
Хәқкәынцәа халымқәа,

хәқкәынцәа халымқәа,
Здахамам хәқсадгыл рыхьчоит.
Хрылазап иааури,

хрылазап хшәалақәа,
Урт зхьымзаз, ртеира ахьзоит...
Гәымстә тарбатәызаргь,

Ерцахә ейкрәтәтызаргь,
Ахымғас иахьзатәтызаргь, иахьзоит.
Шәнеибац анырхәа,

идыдлааит атахызаргь,
Хәқкәынцәа халымқәа, цоит!..

Ноиабр 1, 1992 ш.

Вахтанг АҔХАЗОУ СХАЛА СЫЗХӘАРҔОУЗЕИ, ШӘАХӘШЬА!

Шәнаскьазома сылаңш шәхьымзо?
Шәыццәкцәоит шәеихьымза-еиңымзо,
Макьана шәцәара сахьңшуеит,
Исцәызыр, шәымбара сашьуеит.

Схала сызхәартоузеи, шәахәшьа!

Имазоума, ғымт шәнеишьтәлеит,
Цәғаразоума, ас шәзышьтәлаз?
Сыбжьы гәығәаага шәшәырхә!
Сфырхатцәа, ахьз ду зырхаз...

Схала сызхәартоузеи, шәахәшьа!

Уажә лахьейкәрак шәыдызбалоит,
Цәара ақсымрағь шәадызбалоит,
Хынхәышьяк шәыммакәоу шәахьцо.
Избан, сышшәышьтоугьы сшәыхьзом?

Схала сызхәартоузеи, шәахәшьа!

Снаскьазеит иахьынзасылшоз, -
Ләхьынцәс исмоут саныршоз,
Издыруан сашьцәа шәқазшьа,
Хәиццар стәхымзи, шәахәшьа.

Схала сызхәартоузеи, шәахәшьа!

Белла БАҔЦЫЦЦХА

*Абри ажәеинраала анызығуаз
сыбла дахгьлан, ибжьыгы саҳауан
зызайә ақалал изтоз Касланзия
Владимир Арушьан-иңа.
Ажәеинраала рзыскуеит иара
иуеиңш зызайәқәа таҳаз Абацәа.*

Уца, дад, сызатә, Гәымстақа,
Угәыдскылом, иаңым ақсуатцәс.
Ухьамтын! Аға уа дтәкәақәа,
Ақсадгыл уазгыл хатцәтәс!

Уца, дад, сықкәын, Гәымстақа,
Сыхәшәың, ужәаахыр иазыңшуп.
Угарагың уазыруеит уа Ақәа,
Аццышә ужәлеиңш ишуп.

Изақәу здыруеит аибашьра ацара,
Аха хәқсадгыл хәқхьон еиңа,
Шәа ишәылшароуп аға иахцара,
Шәашьцәа шәзыңшуп Гәымстә!

Ирыцхау – дызмам роуп уахь ицаша,
Ма «Шәнеибац» зшьа иалам, измаҳаз...
Уца, дад, сызатә, Гәымстақа,
Уқсадгыл збалап уцынхәрас...

Сарион ТАРКЫЛ ШӘГЫЛ ЗЕГЬЫ!

Хәдгыл хәқхьейт, хәжәған хәқхьейт:
«Ақсны атеицәа, шәгыл зегьы!»
Иахьа инхәжыз – уатцәы иахгоит,
Аган шәавамхан азәгы!

Иахьоуп данубо ихатцәз,
Иахьоуп ианызбахо зегьы,
Иахьа зәыззәз, иахьа ихьатцыз,
Дыңсит, уи дыкам зынзагы!

Ақсны атеицәа, Ақсны атеицәа,
Ақсны зықәғәыгуа шәара шәоуп!
Шәаамта ааит, шәгыл ағьәцәа!
Шәаамта ааит, уи – уажәоуп!

Шәнеибац, шәнеибац, шәнеибац,
Ақсны бзиа избо зегьы,
Ахақәитра мра кәцеиларц
Ақснытәылан есқьынгы!

Мап, ахьатра залшом уаха -
Шәышьтахь икоуп шәаб ишәхымс!
Ибоит Анцәа, ишәыдлом гәнақак -
Шәхыс! Икылкаан шәхыс!

Шәхыс – Ақснытәыла ахьзала
Итаҳаз зегьы ршьа ауразы!
Шәхыс – ахақәитра ахьзала,
Шәхәыққәа уатцәтәи рдеиңш азы!

Шәнеибац, шәнеибац, Ақсны атеицәа,
Ақсны зықәғәыгуа шәара шәоуп!
Шәаамта ааит, шәгыл ағьәцәа!
Шәаамта ааит, уи – уажәоуп!

Борис ГӘЫРГӘЛИА АБЗАГӘ

Жәаха-жәамш иуқын абцар хатцәтәс,
Сықкәын хәчы, сгәатцәеиылыңча,
сдоумыжьхә!

Уашәақәлацәеи уарей
ишәоуит ләхьынцәс
Ақснытәылаз шәыңсы тьшәхырц,
иара еикәхарц.

Жәаха-жәамш шәабцар
жышыуан ләхәатцәс,
Иқыруа иақхалаз
алақәақәа тәшәырхарц.
Жәаха-жәамш шақа ууз, шақа қауцаз
Азхоит, сықкәын, ужлар
ргәатцәкны унхарц.
1992, сентиабр 7.
Кәтол - Ачаарқыт

Енвер АЖЫБА 1993-ТӘИ АШЫҚӘС ҔЫЦ АУХА ИҔОУ АСАЛАМ ШӘКӘЫ

Ақсадгыл анхақхьа, ихағым акгы,
Зығны икоу ипацхағьы баагәароуп.
Амала, ант ақәыңьмақәа
зықәғәыгуа ушьтагы

Абри ауп исзымдыруа,
Аха уигьы аамталоуп.

Рыңсырта ианашьтала, арақа идхарбап,
Гәнаха анцәа иғаңхьа хә ихамам.
Нас ранацәа лағырзыла
рсахьақәа ркәабап,
Акгы ххарам, иақхарам, иақхарам.

Атәым дгьыл иашьталаз
ихатәгы дзахьзәзом,
Ианбыкәу ақәылағ даниааихьаз.

Са ашықәс ғың саңылоит,
уаха сыңгәғазам,
Макьаназ сеибгоуп анцәа ихамтан...
1993 ш.

Саида ДЕЛЦХА ***

Схьаақәа қсызар –
Ускан са сықам.
Схәыцрақәа схьыцзар –
Шәышьтамлан усқан.
Иңсыз зегь рзыңәа
Шәеицтыхны шәцәыуа,
Тынхак иеиңш шәуазыруа,
Шәхаразаргь, шәааигәазаргь,
Жәғанағ шәнаскьазаргь,
Сыдгыл шәашазар,
Уахи-ени са сшыңшуп,
Санықамгы сшыңшуп,
Ахаан шәынсыжьуам,
Шәышгәақуа сышәхьыцуам,
Санықамгы сшыңшуп,
Шәааигәазаргь, шәхаразаргь!..

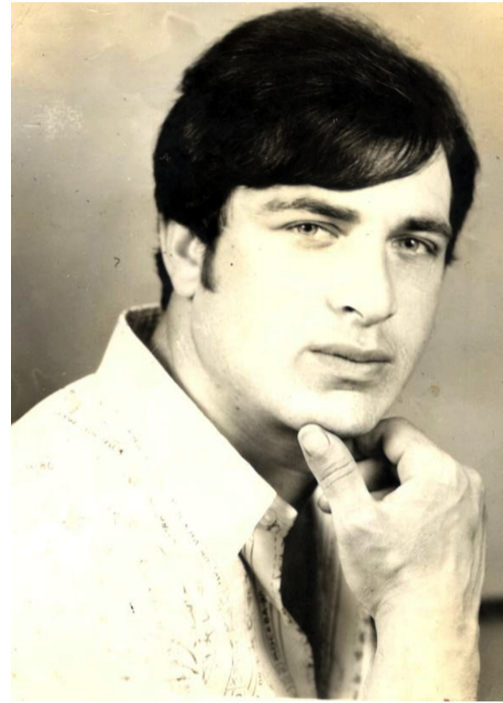
Гәында КӘЫЦНИАЦХА ***

Еибашьроуп –
Аибағ икәакәар былует,
Аматә зылақәызгы дыңсуеит,
Аибағ иеибараз дтархоуп,
Еинышәкьа амарцәа,
Еибашьроуп.
Аибаркыра – Шьаратын,
Шәынтә сеиқәырхан знык сишьын,
Сыңсы анбатало – дыңшын.
Хәнақәа ахьейбарк еибатын.
Цьнышк дхәбжьәлеит дыңцакын,
Нцәа дхәбжьамзеит, дырхатәын,
Нцәа хәнеиқәирхоз хәшьтәын,
Хәит, амарцәа, Шьаратын!
Хәибаркыра еилыршәшәатәын,
Нас иақбарц инхаз иңсыз,
Аибағ икәакәар шыблыз,
Зыңхара рыңцарағь қамлаз,
Акы зцәызыз – зхы иаңхаз,
Азә еикәитцәз еазә дшарқхаз.
Ишдасхашти сара инцәаз,
Аибаркыра шкәашараз.
Хәит, амарцәа, Шьаратын!
Ақсәа гылт абзацәа қсын.

АХЫ ШИҚӘШӘАХЬАЗГЫ...

Аибашыра цон. Зынран. Февраль мза 27 ашаргъазы акэын. Мрагыларатэи афронт, Маркэылэтэи ахырхартэфи хайбашыца ажьыларэ реазыкартон. «Ашаргъазы иееилахэа-иееилаца, бьарла деикэных Рудик данаацэырт, сылапш сызыкэгомьшт, иахьагы сыбла дьхгылоуп адауапш иашыз, зоура-зытбаара ухнахуз ари аргыс», – ихэоит Агъсны Афырхатца Заур (Лакэйт) Зарандиа ханицэажэоз.

Аибашыраф аьбаба рацэаны



гэыгын. Мрагыларатэи афронт акны иарбан хырхартэаалакгы ажьыларэ ахьцоз дара алахэын, инагзатэы адцакэа нарыгзон.

Агэыгъ «Еслам» иалаз, иашьарала еизааигэаамыз, аха иашьцаа гэкьакэа реигъш еибабоз, ихэыцаахыс еицызьхаз Рудик ифыза, иашьа Заур (Зурик) Адлеиба ханицэажэоз Рудик избахэ анцэырига, ибжыи еееитанакиг, илафьырзкэа нхайкэалеит. «Рудик сара дсашьан, хайбаазыхан. Адуней акны ауаф иаша хэа азэыр дыкэзар, иара иакэын. Имшэоз агэы изтан, адауы рымхэои агъсуаа, теитпъшла убас дыкан. Убри аан ашыац дабрагыломызт. Рабигъара акэзар, иара имацара иакэым, рыштырафэи зеггы уаа ламысқэоуп, ргэы-рыгъсы цькоуп», – ихэоит аибашыфы иашьа дигэаларшэо.

Рудик Адлеиба дьзлахэыз агэыгъ иалаз жэафшык февраль мзасы ажьыларэ ианцоз Зурик аены дакэымшэеит. Иара иажэакэа рыла, шымыка акомандир димцны ихатэ ускэак рзы аоны дыкан. Насгы дара реазыкартон дача жэыларак. Ари аены ажьыларэ шыкалоз издырзомызт. Агэыгъ зеггы знык еицэазомызт. Знык ишон хэшык, дачезны жэашык, адца шроуаз еигъш...

избаз, зныкымкэа ахэра бэбэа зауз Лакэйт Зарандиа Рудик Адлеиба иеибашыратэ мэа дахэлацэажэарц аниаххэа, даараза ицэуадаахэит. «Ддауапшын, иоура ф-метрак иназон, агэшэара захэыз издыруамызт. Иара хатэла рацэак дсыздыруамызт, аха итаацэа бзианы издыруан. Ауаа разкэа, ауаа нагакэа. Иаб Алиошыа Адлеиба ауафы хазына, даараза итаацэа еикэшэан. Уажэштыа уахшаанза убри ачкэын сизхэыцлоит, сгэалашэаракэа бырфэыцт», – ихэоит Агъсны Афырхатца.

Дара рыштаб ахьыказ Члоу акэын. Зурик аштаб акны данней азэггы дикэымшэеит. Ркомандир Александр Жук уа дыкан. Ачкэынцэа зеггы абакоу хэа даниазтцаа, Маркэыла икоуп, уажэы уахь сцит, иаазгоит ихэеит. Аибашыфы иажэакэа рыла, атагылазаашьа ачапсахит, Рудик Адлеиба дьзлаз агэыгъ аибашыцаа жэыларэ идэыкэлеит. Маркэыла, «Совхоз» хэа иахьашьтаз атыпъ аба инапахы иааганы дтэан. Уантэи хархэацэа ааха бэбэа ритон. Убри акныгэ ишакэхалакгы ага уи атыпъ акынтэи дыкэцатэын.

Рудик Алиошыа-игъа Адлеиба димт 1959 шықаса хэажэкыра 16 рзы, Ткэарчал акалак акны. Далгеит Ткэарчалтэи 5-тэи абжьаратэ агъсуа школ. Арра матура ихигон Мурманск акалак акны. Афицер ичин иманы дгьжыит. Дтаацэаран, шыца ахшара раазон игъшэмапхэыс Асида Акабеи иарей.

Ажьылартэ гэыгъ иалаз ишақэгыгуаз еигъш икамлеит атагылазаашьа. Ирымаз аинформация иашамхэит. Аба имчкэа акыр еихахэит, хайбашыцаа рааста.

Ашызараф узыкэгыгуаз, атынхарафэи ирылукаауз, игъшреи-исахьей, иоуреи, итбаареи инарываргыланы агэымшэара злаз ари аргыс итахыра реигъш, дьздыруаз зеггы иахьа уажэраанзагы ргы дтынцэом.

«Аены ахабла тахарцэыр акэын, ақырткэа акэшаны итэан. Феврль 26 ауах иашар 27 рзы ажьыларэ иеит хэчкэынцэа. Ауах асаат оба рзы агъшыхэра мэапгъан. Аха икалаз убри ауп, агъшыхэра ашытахь ақырткэа иказ рааста акыринтэ иеихэаны уи атыпъ акны инеины итэахэан», – ихэоит Агъсны Афырхатца Лакэйт Зарандиа ханицэажэара иаццо.

Атынч гъстазаарафэи зыуашышыа ухнахуз Рудик, аибашыра ианалага иаагъшит уи илаз агэаьрей агэымшэареи. Заца иепъхьакны цыара даанымкыларыз, сахьатаху сыками хэа ишызцэа днарывагылеит.

Хайбашыцаа ргэыгъ изкэымгэыгуоз, цыапъханылеи уаапсыралей акыр ирейхэз хэацэа ишырылашэазгы, атыхэтантэи ахызацэа акынза еибашыуан. «Икалаз анахба Члоутэи абаталион ирласны ацхыраара кэзтоз, иара убас ихамаз атанккэа (абацэа ирымахьыз) аахгеит, хрыжэлеит. Иаахтны иухэозар напышышэала аицэагыларэ кэлит абри ажьыларэ аены», – ихэоит Лакэйт Зарандиа. Ари аены ахабла ахы иақэиттэны, харуаа ахырбэбэартэа ааныркылеит.

Аибашыра рагъхэатэи амшкэа рзы Рудик напы аиркуеит Ткэарчал Афымца-механикэа кэзарта хада акны арткэацэакэа рыкатцара. Иара уаанзагы уака аус иуан машынарныкэацэафыс. Ускэнтэи аамтэы гьилта шэакьда бьарзэмэыз хайбашыцаа рзы арткэацэакэа даара акыр ихэартан.

Ашаргъаз ажьыларэ ицэз агэыгъ иалаз жэафшык рахынтэи ахэракэа рыманы зыпсы таны ихынхэыз мачышэеит. Жэык хайбашыцаа аба импыташэеит. Лакэйт Зарандиа иажэакэа рыла, хайбашыцаа рызеггы ахэракэа рыманы ауп аба инапэфы ишыкалаз.

Рудик уа дыкан афымцалашара ыканатцы. Нас, алашара аныкамла нахыс, арткэацэакэа рыкатцара залыршахомызт. Убри инаркны диасуеит Сурам Адлеиба командирс дьзмаз агэыгъ «Еслам» ашка. Агэыгъ «Еслам» алан абаталион «Сова». Абаталион «Сова» еиднакылон авзводкэа фба. Рудик дьзлаз актэи авзвод акэын. Уи еиднакылон жэашык-жэафшык аибашыцаа. Урт ргэыгъ жэыларатэ

Ари ажьыларэфы ахэра иоуит Рудик Адлеиба. Зурик Адлеиба излахаихэаз ала Ру-



дик ишыапи инапи хэын. Агъсуа телехэагъшра архивкэа руак афэи икоуп антэамтэ ари аены ажьыларэ иалахэыз аибашыфы Едуард Нармания ицэажэара. Уи ажурист даницэажэоз ихэоит жэыларэ ицэз агэыгъ акынтэи зыпсы таны ихынхэыз зеггы Рудик Адлеиба ибзоурала шакэу ишеикэахэз. «Илашыцаанатцы дара даара ишэеит. Икарто- ируа иакэымшэо хыла-гэыла еилан. Хэчкэынцэа ақырткэа ахьышэназ аонкэа ирышналаны хэыз-бала, бьар шьхэала, иаарымгъыхьашэоз ндыртэон. Напышышэалацэа аицэагыларэ кэлит. Хэрт абьарс ихамаз мачын. Иахкыз агранатакэа ххы иахархэахэан. Ианцэылаша, аба еиликааит иабашыуаз ххыпъхэзара зынза ишмачыз. Убаскан хьхэтыр акэхеит. Рудик Адлеиба икын апулемиот. Иара дьхэны дшыкэзгы аевкалит тла давагыланы ахысра дафын, хэчкэынцэа еиқэирхарц азы. Зыпсы таны ихынхэыз, Рудик Адлеиба ибзоуралоуп хшеикэахэз», – ихэоит Едуард Нармания архивтэ кадркэа рфэи.

Зурик Адлеиба ханицэажэара иаццо иазгэеит ажьыларэ шыкалаз анраха, даргы иаразнак уахь ишдэыкэлаз ацхырааразы. «Уащытэыса иимбац аицэахысра бэбэа цон. Аены ахабла тахарцэит. Ашыжь, асаат жэеиза реигъш, ахысракэа анейхысыгъ, еилкаахэит иршыыз, иткэаны иргаз. Сара агэыгъра сыман Рудик цыара дьхэны дьышэазар хэа. Аены хэлаанза сшытан. Ишызцэа иеикэахэз исдырбейт дахьырхэыз атыпъ. Уака снеизар, инап иахэз асаатэи ихэдакэыршеи уа икажын. Иар убасгы икажын игранатагы. Арткэацэа дахьымзазар акэхап...», – ихэоит Зурик.

«Аба импыташэаз хайбашыцаа реитныгъсахларэ хатэла сара сэфын. Зыпсы таны икоу хэаагозар хэа агэыгъра хэман. Дара рахынтэ итахаз рацэафын. Урт ишахэтоу еигъш ирыцкэаны, еилахэаны, ашыршаф шкэакэақэа рыкэыршэны ирызнахгеит. Хэра хтэкэа ракэзар, аитныгъсахларэ саатбжак шагыз ишыны ихэртеит...», – ихэоит Агъсны Афырхатца Лакэйт Зарандиа. Уи иажэакэа рыла, хайбашыцаа рыпсыбаф анрырта, апспъха рылан. «Ас еигъш кэзцо, афашистцэа раастагы еицэоуп. Хэчкэынцэа шыын ауафы ихафэы изаамго гэакрыла. Убас еигъш дьыргэакны дьышит адауапш иафызаз абигъзатэа Рудик Адлеиба...», – ихэоит Лакэйт Зарандиа.

Рудик Алиошыа-игъа Адлеиба ианашыоуп «Агэымшэараз» амедал. Рудик Адлеиба ихы-игъсы дамеигэит Агъсны ахақэитрэзы. Ишызцэеи иарей рхы зкэыртэз Аиааира еицэамкааит! Ихшара агэеигъш бэиа роуааит! Инагзахаант Агъсны Ахақэитра!

Абрака иаахгоит Рудик Адлеиба дантаха ашытахь уи ишыза Зураб Цыынцэал изыкыз ажеинраала ацыпъцэаха.

Амэа иаша дыкэын Рудик, Дабигъзатэцын иара.

Агъсны агэакра иантагыла, Абьар шьтыхны иа дэзцеит. Ахэыцкэа цэгъара рымбарцэз, Аба ихы иара дагеит.

Ш. ТОРЧУА

АКЭА АГЪСШЭА АГЪШӘЫМАЗАРЦ...

Агъсны аперидикатэ кыпъхь акны атрадиция бзиакэа шыакэгылеишэтеи акыр цуеит. Чыдала амилатэ кыпъхь аганахьала ажуристэика, апублицистика афэира амэа ианижэтеи 100-шықаса инарейхауп.

Агъсны Ацынынцэылатэ еибашырафэи хэжелар иргаз Аиааира ашытахь ауаажэлэрратэ гъстазаара мац-мац ишыакэгылон. Убас, 1998 ш. рзы Акэа акалак Ахадара аихабыс иказ Гарри Аиба иагъшгэарала иагъцахеит агазет «Сурсум» редакторсгы днапъхьан ажуристэи Вигали Шариа. Акалак Ахадареи Аизареи ргэзет атыжыра хацыркын, лассы агъхьафцэагы аиуит. Аха, хара имгакэа, 1999 ш. актиабр инаркны агазет аналхгара инапы ианыртэит Лев Хаикин (уанзагы В.Шариа итижыуан дача газетк «Эхо Абхэзии», аидбаларэ дахэзэомызт). Агъхьа мызкы знык итыцуаз «Сухум», 1999 ш. нахыс агъшышэалеи урысшэалеи атыжыра агъшыган, насгы шынтэ атыцра иалагеит. Абарт аитакракэа раан Акэа ахадас аусура далагахэан Леонид Лолуа.

Агъшышэала агазет атыжыра агъшыгара ахатэ тоурых амоуп. Ускан Акэа акалак абыргцаа рхеилак ахантэафыс иказ ашэкэыфшы, адраматург, Агъсны жэлэр артист Рушыни Цьопуа (1934-2016) акалак ахадара аилатэарафэи агазет ф-бызшэак рыла атыжыра шахэтоу азцаара ыкэиргылеит.

Еиуеигъшым агэаанаракэа цыэртэаргы, азбамта рыдыркылеит, агазет «Акэа – Сухум» ахьзхэит, ф-бызшэак рыла мызкы шынтэгы атыцра иалагеит. Аха уаанза, ас еигъш иказ азбамта ашытахь, аредатор Лев Хаикин агъшышэала атыжырафэи ивагылашаз диштыалеит. Ускан агазет «Агъсны» аредатор хадас аус зуаз еицырдыруаз ашэкэыфшы, ажуристэи Борис Тьжэба дитаит. Дзызнеиз изеитеицэеит, дагыхеит инапатэа аус зуа, агъшышэа змоу ажуристэцэа руазэк идигаларц, агъшыгамтэа фэц дахатгыларц. Сара ускан агазет «Агъсны» аусзуфцэа среиуан. Аредатор уитахуп рхэан, акабинет сахьыноналэз Лев Хаикин дтэан. Дара уаанза излеицэажэахэыз ала, асас ишаихауаз хредатор исабжыгеит акалакьтэ газет агъшышэала атыцра иалагараны ишыкоу, ажуристэи ишышэоу, аамтэла акэзаргы, еидбалауа «Акэа-Сухум» адедакцафэы аусура салагарц. Азныказ саалакэакэаргы, сақадыршахатит. Убри нахыс агазет

иааипъмыркызакаэа ф-бызшэак рыла атыцра иалагеит. Агазет ахатэ чыдаракэа аман, уи ианыпъшлар акэын агъхьа иргыланы акалак гъстазаара. Убри аганахьала уахэапшэуазар, цыбыргны, аинтерес атэан.

Лев Хаикин агазет атэи ибзианы идыруан, агъшышэа иман, аус ицура маншэалан. Хусеицура есааира амехак артбауан, ицэыртцуан арубрика фыцкэа, атема фыцкэа. Иара ибзоурала агазет Агъсны аперидикатэ тьжымтэақэа рынунцэа ахатэ тьп ааннакылеит.

Агъхьафцэа, аханатэ еигъш, гэхэарала ирыдыркылоит акалак тоурыхы, аибашыра ашытахь агъстазаара фыц ашыакэыргыларэфы зьбабаа рацэаз ауааи ухэа еиуеигъшымы ахырхартэа рыла афэира амэа аазыргъшуаз акыпъхымтэақэа. Урт рыфунцэа еснаг атыпъ чыда ааныркылоит Агъсадгьыл ахычара зыгъсы ахтнызтаз атэицэа ирызку



акыпъхымтэақэа. Ишнеи-шнеиуаз Лев Хаикин ихатэгапхарала аредатор инапынтакэа аанижэуеит, агазет аредаторс дкалит ажуристэи Мадонна Кэытэниа. Уаанзатэи аредатор агазет аанмыжкэа журналист аус иуан. Аханатэ агазет илнахыз амэа иацэахамтэақэа, еихахауа иауеит ажуристэицэа. Еиуеигъшымы ашыкэскэа раан аредакцафэи аус руан: Валери Амаршыан, Руслан Тарба, Ирина Соломко, Алиса Гэажэба, Цьулэтта Шынкэба ухэа. Иахьа атыжымтэа аматэ азьруеит: Елиа Цышэба, Елана Лашэриа, Татиана Отырба, Адгэыр Кэытэниа ухэа егыртгыи.

Иазгэатэатэуп Акэа Ахадара аихабыс Алиас Лабахэуа даныказ – 2010 ш. нахыс агазет агъшышэа аманы атыцра ишалагаз, 2014 ш. раахыс мызкы хынтэ итыцэуеит. Хымгъада, абас ишыакэгылоит тоурыхы. Иахьа хтэылафэи иааипъмыркызакаэа итыцэуа агазеткэа ируакуп «Акэа-Сухум». Уи ашыакэгыларэфы саргы сьбабаа ахьалоу агэхэара снатоит. Гэык-гъсыкала зэанаатэ иазыкоу агазет аредатор Мадонна Кэытэниа илыбзоуруу рацэоуп «Акэа Сухум» есааира агъхьафцэа иахьрылатэо. Уи лжуристэи гышышэеи лейцэааратэ бахэатэрей агазет ианыпъшэуеит, ауафы иус игэы анэтоу, бэиа ианибо дачакалагы изыкалом.

Мэамш, агазет «Акэа-Сухум»!
В.АЦХАЗОУ

САН – СЫЦСАДГЫЛ

Сентябр 30 хақэитра мшуп. Абри аены хайбашыцаа Акэа ахы иақэиттэны Аиааира абираф шэыршэыруа ишырхагылаз Егры ахыкэанза иназеит, иранарыжыызтгы урт Гьртэылагы дьыршахэитэуан, Кэтешьгы иагааладыршэон анкэатэи ахтынра аамта. Аха ацаракэа еиламгакэа хайбашыцаа Агъсны мрагыларатэи ахэафэи иаангылеит. Егри Цсоуи рыбжыра шыкэсыки шымызи еилашуаз аибашыра ааикэтэеит. Ифыхуп хэпсадгьыл афсы, зкышыла итахаз атэицэа шэшыацкыла. Цыанат гылартэс ишэоуааит. Сыпсы ахынзатэу шэшыыз саныкэлоит, сыпсы ахынзатэу шэажэахэ схэалоит, иашьтэнеиуа абипаракэа шэбакафэи ишытарцэлоит ашэт шыцэрақэа. Хшэшыкэса антэамтэ

зырхыцхыцуа сдауапшыкэа, шэфырхатцара науагза иахнатэлоит ахэз-апша, шэкэылзтэы-баагараны шэакэыршоуп шэшыман хэыч. Адуней афэи уаха еицэамгылароуп абасейиш мчылей, хыпъхэзаралей, еибашыгалей еикарам ажаларкэа. Агъсуа аибашыра фыртцыган икалоит, агъсуа иааира феноментэ иааираны иахэажэалоит, хэра иахьа уажэраанзагы, ахара хтоурыхы, хэпсадгьылы ртэага шэкэны ирзыкалоит. Абас икоуп агъстазаара. Ижэдыруаз амдыркэа ауафы ифсы идгьылы еиқэытхэшыа шрымам. Уи иара ихауоуп, уи даласоуп, уи далазшоуп, уи ада псыхэа имазам. Баша ихэоума – Сан – Сыпсадгьыл.

Амчгы абьаргы зегъ псыгеуп анцэа иеафхэа. Анцэа дхацуп хэрт!
Лиолиа Тэанцэа
(Аизга «Сышыта» акнытэ)

Аигэныџра ахэаакэа

Аңсны имџапысуан «Аурыс культура амшкэа». Аусмџагыгатакэа еиџкаан Аңсны акултура аминистрра ахаџгыларала. Аџестиваль еиднакылеит апоетцаа, апрозаикцаа, ажуриалистцаа, асахатыхџцаа, акултура аусзуџцаа. Урыстэылантэи иааз арџиаџцаа ргэып, напхгара алтэон Москватэи ажуриал «Литературные знакомства» аредактор хада Лола Званарева.

Асасцаа рхыпъхазараџы икан еиуеипъшым арџиаратэ еилазаараџа рхатарнакцаа: Урыстэыла ашэкэыџџцаа Реидгыла амазаныкэгаџ Павел Крениов, ашэкэыџџцааи аџарауааи Камилъ Зиганшин, Нурислан Ибрагимов, Игор Елисеев, Ирина Леонова, Игор Савкин, Иван Званарев, Елена Мушникова.

Аџестиваль ахэаакэа иртагзаны айпъыларакэа еиџкаан Аңснытэи ахэынџкратэе университети, И.Г. Папаскыыр ихъз эху Аңснытэи Амилаттэе библиотекеи ркны.

Аңснытэи Амилаттэе библиотека акны имџапъгаз астал гџеж акэзар, даара азџлымхара бзиа аиуит. Уи иалахэын асасџцааи аңсуа шэкэыџџцааи. Агэаанагараџаа реибъхэара ашътахъ изырган алитера-

туратэ журиал. Литературные знакомства». Уи машэырны икамлазеит. Аџыжымџа ахэџак аңсуа поетџцааи апрозаикџцааи рџымџаџаа рыла еиџкэыршэоуп, егъахъзуп «Абхазская литературная тетрадь».

Ажуриал иагэылалеит апоетџцаа: Мушны Лашэриа, Геннади Аламиа, Вахтанг Аңхазоу, Владимир Зантариа, Валери Касланзиа, Анатоли Лагэлаа, Гэында Кэытэниа, Гэында Сақаниа, Заира Тхэитыкэ, ашэкэыџџцааи Даур Наџкэебиа аурысшэахъ еиџагоу рџымџаџаа, иара убас урысшэала иџуа: Владимир Делба, Надежда Венедиктова, Георги Зильфов, Леила Пачулиа, Руслан Тарба, Денис Чачхалиа, Витали Шариа, Ибрагим Чкадуа, Ричард Чкадуа, Лиана Иаковлева рырџиамџаџаа.

Аџыжымџа азыргараан иалаџэаџэан уи айџкэыршэашъа шымџапысуаз, насгы авторџцаа рыџпъхэаа рнапаџы ирыџан.

«Ашэкэыџџцаа руснагзатэџаа ируакуп акултураџаа реиғэныџра алыршара. Сара 15 шыкэса џуеит ажуриал напхгара асџоижътеи. Хара еснагъ хэазахшэоит алитература ахэаакэаа рырџбаара», – лхэеит Л.Званарева. Абри ашшыџџцак иаџцауа иазгэалтеит аимадараџаа рырџиара ишазаапъсало.

џабыргны, акултураџаа реиџкаара еснагъ хэартара алоуп. Абри ус шакэу дырџџабыргит аџестиваль акэша-мыкэша имџапысыз айпъыларакэа.

Асасцаа рпъыларакэа еиџкаан: агазет «Республика Абхазия» аредакџиаџы, Очамчыреи Гэылырпъшы рбиблиотекаџаа ркны, Акэа, «Дом Москвы» акны акэзар, иаартын Наталиа Баженова лусумџаџаа рџэыргакэџа.

В.Ацанба

Атэанчахэытэ фонд – Аиааира аламџалаз

Аңсны Аџынџџтэылатэ еибашъра Аиааира амш 30 шыкэса ахыџра аламџалаз, аибашъраџ итахах рџаџцаараџаа Атэанчахэытэ фонд амчала ирызшэахоит зныктэи аџаратэ хамџа 20 нызкы маџ.

Хара хџеџэаџэеит афонд анапхгаџы Денис Гэлариа. Иара иазгэеиџтеит: ари аџара хатала атэанчахэытэ фонд акнытэ ишоужу. Итахах рџаџцаараџаа анаххэо, уахъ иаџанакуеит, итахах иан, иаб, ипъшэма пъхэыс, ихэыџџцаа – 18 шыкэса ирџымсыџ, насгы аџнаџаџы дыџазар ахымхэа, ачымазаџ. Аиаашъа, аиахэшъа уахъ иаџанакзом.

Уи роуеит 4 категориак: 1. Итахах рџаџцаа, атэанчахэы зауа. 2. Зхатэгаџпъхарала иааны ихэцеибашъуаз, итахах рџаџцаа. 3. 1993 шыкэса октиабр инаркны декабр 1994 шыкэса рзынза итахах рџаџцаа. 4. Аинвалидра змоу

итахах рџаџцаа. Денис Гэлариа ихэеит иара убас дара рыбзоурала, ианвар мза 2024 шыкэса нахыс ртэанчахэџаа шышъыџџуа 2000 маџ рыла 11 категориа ирыџаркуа атэанчаџцаа. Урџ рхыпъхазара назоит 5 174-џык рџынза.

Уажэазы Аиааира 30 шыкэса ахыџџразы аџара ззыршэо рхыпъхазара 1150-џык ыџоуп. Иаидкыланы зегъы иартэоит 23 миллион маџ.

– Сара сзы ихэдоуп ахэара, апроблема алаџэаџэара иначыданы аус анагзара хэа азгэеиџтеит афонд анапхгаџы Денис Гэлариа хџеџэаџэара хыркэшо. «Иџабыргны, ираџаџоуп атэанчахэы зыбзазашъа ахыпъшу хуаапъсыра. Маџк иадамхаргы уи айџџтэра алыршахар ихэакуп хэа иазахапъхэазоит», – ихэеит уи.

Наира САБЕКИА

«Риџа арифмаџаа»



Реидгыла иалоу апоет џа Абзагэ Акэлыбба (уи днапъхэахоит Нальчик имџапысырны иџоу апоезиа аџестиваль ахъ), иара убас апрозаик џа Шъазина Бганба.

Аиџкэшэара иалахэыз Аңсны атэылахъчара аминистр џказ Султан Сосналиев ипъшэмапъхэыс Лиубов Сосналиева (аханатэ дырбъжаџэаны Зарина Каныџкаа илывагылоу) лыџагыларан иазгэалтеит: «ас еиџпш иџоу айпъыларакэа акырза рыџџаркуеит, избанзар хыџкэыс ирымоу аешъаратэ жэларкэа реишааигэатэра ауп».

Ахэылпъаз дырпъшзеит аџыпъхэџаа рансамблъ «Гэында» иалоу артистџцаа инарыгзоз ашэаџаа рыла.

Адырџаџэны, сентиабр 17 рзы аџестиваль иаџдан азиа Риџа. Арака еиџагы азџлымхара бзиа аманы имџапысит. Ашъа аџсабара иџалаху азиа Риџа ихыхэаала инеиуаз анышъ иакэгааны иахылеиџеиуаз ахауа зџыда ирнаџоз агэаџпъхэара рзаџын поетџцаа. Иџъашъахэыз дунейк иаџааз апоетџцаа: Владимир Зантариа, Гунда Сақаниа, Дмитрии Габалиа реиџпш, рхатэы жэеинраалаџаа ирыпъхэеит адыга, ачеркэс, аџабарда поетџцаа. Аңсуа дгъыл икэыџуан аџсшэеи, адыгеи, ачеркэси, аџабардеи бызшэаџаа. џабыргны, абас еиџпш иџоу аусмџапъгатакэа аешъаратэ жэларкэа реидгылара дырбъжэоит, анархэгы рымазаауеит.

Абасала ихыркэшан аңсуа-адыга аџестиваль «Риџа арифмаџаа».

В.АЖЭАНБА

Аңсны Акултура аминистрра ахаџгыларала сентиабр 16-17 рзы Аңсны имџапысит аңсуа-адыга аџестиваль «Риџа арифмаџаа». Аџестиваль хаџырын 2018 шыкэса рзы. Уи шъа традиџианы ишъаџэгылеит. Аханатэ аџшыгаџыс дамоуп аџабарда поет, адраматург, ажуриалист, ауаажэларратэ усзуџы Зарина Каныџкаа.

Сынтэа аџестиваль амехак аеартџааит, Кабарда-Балкартэылантэ еиџпш, Аңсныкаа иааит Адыгэтэылеи Черкэстэылеи ркнытэ арџиаџцаа, ажуриалистџцаа. Хэарада, хыџкэыс иамоу хашъџцаа адыга жэларкэеи Аңсны реимадарала адоухатэ культура арџиареи алитератураџаа реиғэныџреи, реишааигэатэреи роуп. Убри шъакэнарбъжэоит аџестиваль есаира ахэаакэа аеахэартџаауа.

Рапъхэатэи амш аан аџшэмаџцаа рыџны асасџцаа ыкан Д.И. Гэлиа имемориалтэ музеи акны. Арака урџ ирзеџаџэан аңсуа литература ашъџаркэы иџџстазаареи ирџиаратэ мџеи. Уи нахыс Акэа аџыпъшзараџаа иртааит.

Аены С.И.Чанба ихъз эху Аңсуа хэынџџарратэ драматэ театр аџофе акны иаартын аџестиваль «Риџа арифмаџаа».

Аиџкэшэарахъ инеит аңсуа поетџцаа, аџарауаа, акултурейи аказареи русзуџцаа, аџар, асудентџцаа. Аусмџапъгата аартуа Зарина Каныџкаа дазаатгылеит «Риџа арифмаџаа» знысхэоу амџа, аџъхэакагы ишаџџахо еиуеипъшым аусмџапъгатаџаа рыла.

Аипъыларамџапъыргон Зарина Каныџкааи апоет Дмитрии Габалиеи.

Сынтэатэи аџестиваль аџабарда поет, аџарауаџ, еиџырдыруа ауаажэларратэ усзуџы Заур Налоев

диижътеи 95 ш. аџра иазкын. Аңсуа-адыга литературатэ еимадараџаа ирзаатгылауа, насгы Заур Налоев хэешъаратэ жэларкэа аџа рыбъжэџараџы илагала ду азгэартеит: апоетџцаа Геннади Аламиа, Владимир Зантариа, Аңсны ашэкэыџџцаа Реидгыла ахантэаџы Вахтанг Аңхазоу, Аңсны асахатыхџцаа Реидгыла ахантэаџы Витали џьениа ухэа егыртгы.

Адыга, ачеркэс, аџабарда поетџцаа рыпъхэеит рхатэы жэеинраалаџаа.

Аңсуа-адыга аџестиваль «Риџа арифмаџаа» адипломкэа ранашъан Аңсны ашэкэыџџцаа

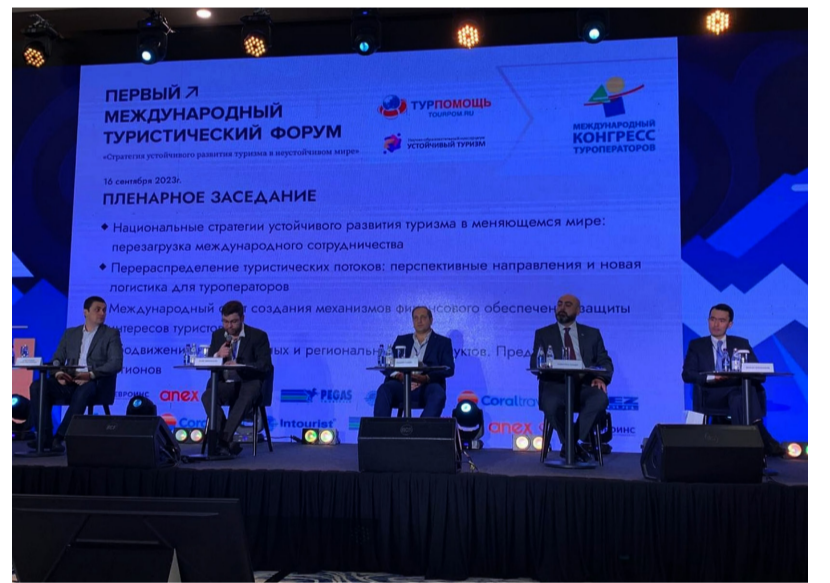


Атуризм арџиара иазкны

Аңсныпресс. Атуризм аминистр Теимураз Хышба Казахстан имџапысыз I Жэларбъжэаратэи атуристтэ форум «Иџышэынтэалам адунеи аџы иџышэынтэалоу атуризм аџиара», иара убас атуроператорџцаа жэларбъжэаратэи рконгресс «Жэларбъжэаратэи атуристтэ џьармыкыа хэаамџазтэи аџагылазаашъаџаа рџы атрансформаџиа, аџиареи апартниорреи рпер-

са иалагзаны ареспублика иаџааз рхыпъхэара 1,5 миллионџык ркынза иназоит.

«Хара Казахстани егырт атэылаџэеи аус рыџура алыршахап хэа агэыгра хэмоуп. Ахэаа ахысра аганахъала апроблема хэмазам, хэара хџы ишэартэаам. Хшэартадара Урыстэыла, иахъчоит, ахэынџџарра ду иахнаџо адгыларазы иџабуп хэа ххэоит» – ихэеит.



спективаџаа» хэа ажэахэ кэаиџтеит. Уи, Аңсни, Казахстани, егырт атэылаџэеи атуризм аусхк ала русеиџура алыршахап хэа агэыгра шыџоу азгэеиџтеит. Атуризм аминистр џыдала иазгэеиџтеит иахъатэи амш азы Аңсни Беларуссии аусеиџура шрыбъжоу, атэылаџаа рыбъжэара баџџдатэи ахэаахэџреи авизадатэ режими шышъаџэгылоу. Аковидшътахэтэи 2021 шыкэ-

«Аңсны – ари даара ижэытэзоу тэылоуп, Аңсны Ахэынџџарра 1200 шыкэса иреиханы иахыџуеит. Аңсны -аңсуаа ртэыла ауп, гџа-кы бзиала иахџауауа зегъы гэхэарыла хэрџылоит. Адунеи аџы зегъы рааста ахаџкэа ахыџоу тэылоуп. Зегъ реиџа азыржэтэ ала еиџкэыршэоу хэ-тэылак рхыпъхэараџы иџоуп», - хэа ихэеит Теимураз Хышба иџагылараџы.

АПСНЫМЕДИА		Ареспубликатэ хэынџџарратэ усхэартэ «Аңснымедиа»	
gazeta-apsny.info apsnygazeta@mail.ru		аџел: +7 (840) 226-15-75 / 226-59-73 аџызџыгъ: Аңсны, Акэа аџ., Ажэанба имџа, 9	
		Аредактор хада Ахра АНҚӘАБ	
Агазет адџала иџым астатиа ахэ аредакџиа иазшэазом.		Агазет ахэ – 20 маџ.	